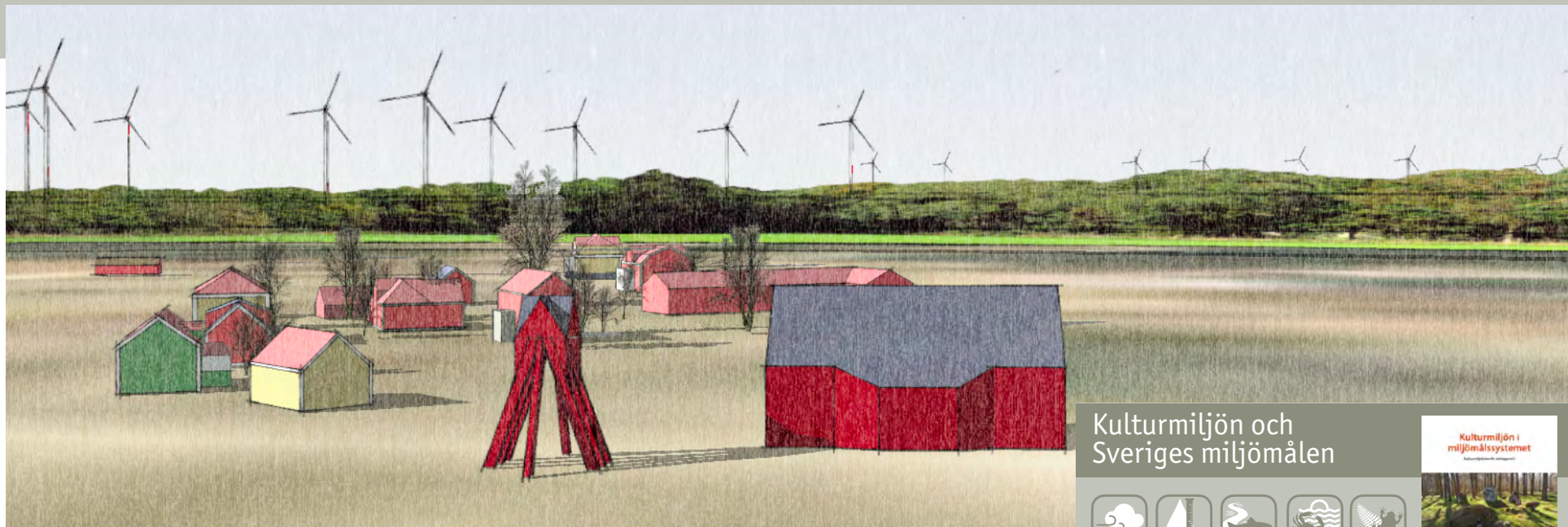

Bevara kulturmiljöer och en levande landsbygd. Hur olyckligt planerade vindkraftsprojekt hotar viktiga kulturmiljömål.

Kulturmiljön och Sveriges miljömålen

Miljökvalitetsmålen Frisk luft, Bara naturlig försurning, Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Myllrande våtmarker, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, Storslagen fjällmiljö, God bebyggd miljö samt Ett rikt växt- och djurliv har preciseringar som rör kulturmiljön. Att bevara och utveckla kulturmiljön och de kulturhistoriska värdena är därmed viktiga för att nå flera av miljökvalitetsmålen.” [3]
”Exempelvis kan en större vindkraftsetablering i närheten av eller inom ett relativt opåverkat område med t.ex. vandringsleder och äldre fäbodmiljöer bedömas skada såväl friluftslivets som kulturmiljövårdens intressen.” [4]

Förord till en andra överflödig rapport

Också denna upplysning borde egentligen inte vara nödvändig. Inga nya insikter presenteras. Samma informationer har publicerats om och om igen.

Från Riksantikvarieämbete till Länsstyrelsernas Kulturmiljöforum [1], för att nämna några, arbetar alla med kulturmiljöer för att främja

- Ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas.
- Människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön.
- Ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser.
- En helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.

Kulturmiljö är demokrati

Under 2022 tog Nybro kommuns samhällsbyggnadsförvaltningen fram ett nytt kulturmiljöprogram [2] med stöd av miljöförvaltningen, kulturförvaltningen och Kalmar läns museum.

I 33 områdesbeskrivningarna för kulturmiljöerna redovisas vilka kulturhistoriska värden som finns och på vilka grunder miljön betraktas som värdefull. Beskrivningarna omfattar hela miljöer istället för enstaka byggnader och framhäver vilken utveckling som är önskvärd för respektive kulturmiljö.

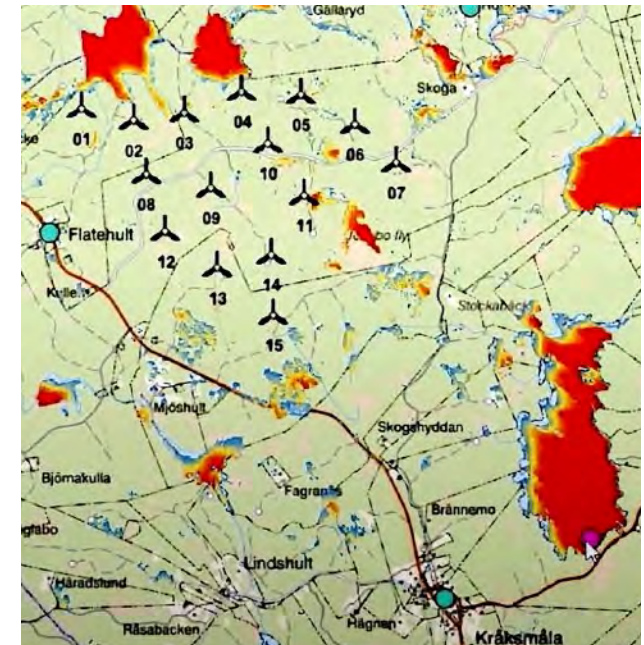
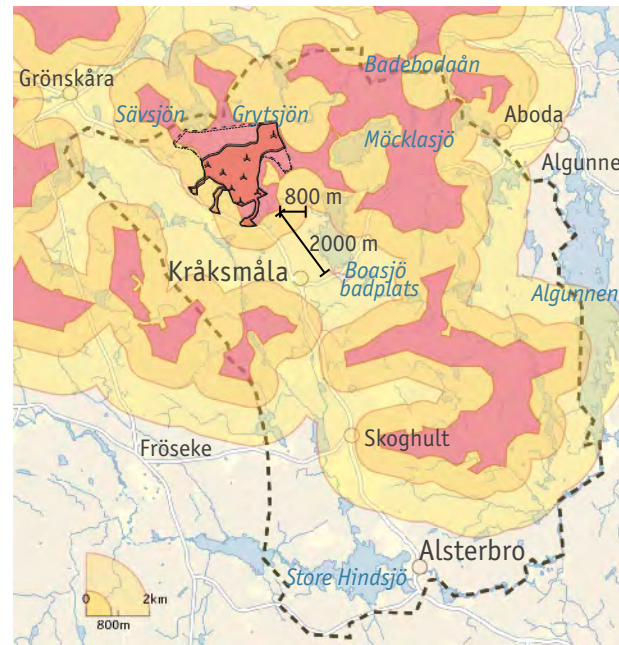
Innehåll

- 1 **Förord**
- 3 **Kulturmilö i skuggan av vinkraftsparker**
En sammanfattning av Kråksmålas
framtidsutsikter.
- 4 **Värdet av kulturområden**
Exempel på hur kulturvärdenas lantliga
inramning industrialiseras.
- 6 **Värdet av odlingslandskap**
Exempel på hur ambitionen att bevara
landskapet försvagas.
- 7 **Värdet av rekreation, friluftsliv, turismus**
Exempel på hur badsjöar och utflyktsmål
förstörs.
- 8 **Värdet av vandringsleden och rastplatser**
Exempel på hur vandringslederna blir
oattraktiva - men hur nattvandringar
kan bli en ny attraktion.

*På tvärs med kulturmiljövården
"Hur kan vi på Länsstyrelsen
se till att värdefulla kultur-miljöer,
med sitt innehåll av fornlämningar,
kulturhistoriska byggnader
och landskap,
inte i onödan går till spillo i de
beslutsprocesser som pagar inom
myndigheten."*

Länsstyrelsen Kalmar län: Kulturmiljövårdens årsberättelse 2007

Kulturmiljö i skuggan av vindkraftsparker.

Kulturmiljöer finns inte på museum. De måste levas, vårdas av människor med idealism som känner sig lyckligt lottade att få ta del av den kultur som omger dem.

Dessa människor finns inte med i de 33 omsorgsfullt utforskade och välproducerade informationsskrifter av kulturmiljöprogrammet. Som anvisningar till avlönad personal med ett manande pekfinger låter förslagen till vidareutveckling inte som framtidsvisioner. Inget tack till de boende för decennier av insatser, inga lovord för den bevarade skönheten.

Vad händer med deras motivation när de ser hur lite ni bryr er om deras värden? Och vad händer med de kulturella värdena utan deras motivation?

Kråksmålasocken – till hälften obeboeligt

Genom att dra 800 meter breda buffertzoner runt byggnader definierades de rödfärgade områdena som lämpliga för samexistens med vindkraft. [5]

Om denna definition tas på allvar skulle alla områden inom 800 meter från potentiella vindkraftsprojekt kunna bli obeboeliga i framtiden. För Kråksmålaområdet innebär detta 55% av den totala ytan, vilket visas av den första gula ringen runt de röda områdena.

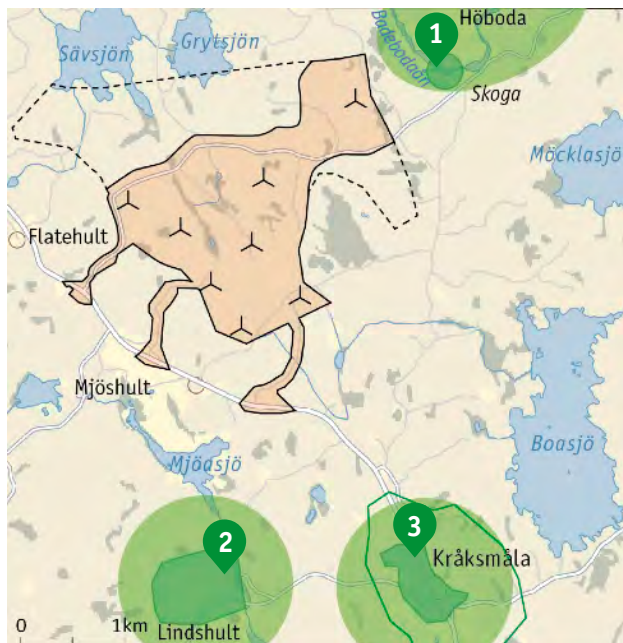
En andra ring är markerad med ljusgul färg på 2 kilometers avstånd. Ironiskt nog är Boasjö badplats den enda plats som enligt dessa planer ligger mer än 2000 meter från ett eventuellt vindkraftverk, dvs. precis där man har fri sikt över sjön och där även mer avlägsna rotorerna inte skulle kunna döljas.

eller utmärkt gömställe för vindkraft?

De 15 ursprungligen planerade 300 meter höga vindkraftverken kommer att vara nästan helt dolda i skogen och inte störa någon, anser man på Eolus. En presentation visade en karta över de platser från vilka anläggningarna skulle vara synliga. Denna information togs bort från webbplatsen kort därefter och endast en skärmdump finns kvar. [6]

Jämfört med de stora sjöarna med fri utsikt framstår dock de andra små röda prickarna i landskapet som obetydliga. Det ska kännas som om man måste stå på tå och böja på nacken för att få en skymt av ett vindkraftverk.

Så är dock inte fallet, och det är just upplevelsen av kulturellt värdefulla miljöer som mer eller mindre förfulas av de anläggningar.

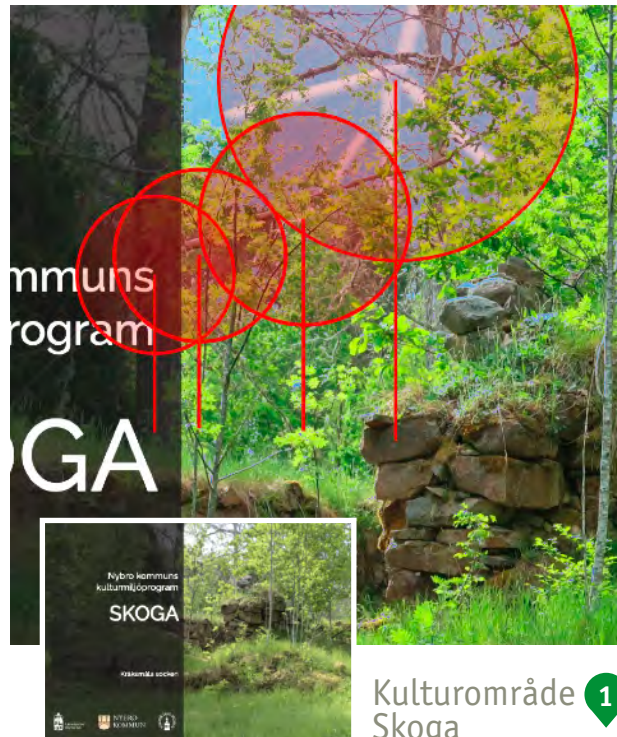
Kulturmiljöer grannar till vindkraftverk

Områden i omedelbar närhet till "Grindtorpet" som har tagits med i Nybro kommuns kulturmiljöprogram:

1. Skoga (närmare än 1 km)
2. Lindshult (ca. 2 km)
3. Kråksmåla (ca. 3 km)

 Vindkraftsprojekt "Grindtorpet"

Vad kommer det att kosta att bevara och utveckla landets kulturskatter om inte landsbygdsbefolkningen engagerade sig av egen fri vilja?

Kulturområde 1
Skoga

"Skoga glasbruksmiljö är en lämningsmiljö som kan utvecklas till ett besöksmål av historiskt intresse och som ingår som en viktig pusselbit i Glasrikets historia. Området ska behandlas med varsamhet. Lämningsmiljön bör karteras, dokumenteras, skyltas och röjas regelbundet för att kunna förstås och upplevas. Möjliga skydd av miljön ska undersökas. För att utveckla platsen som besöksmål behöver tillgängligheten till platsen förbättras. Möjligheten att ta sig till området från söder istället för öster kan utredas." [7]

Det är inte säkert att dessa drömmar blir verklighet när rotorbladen dånar över Skoga bara några hundra meter bort.

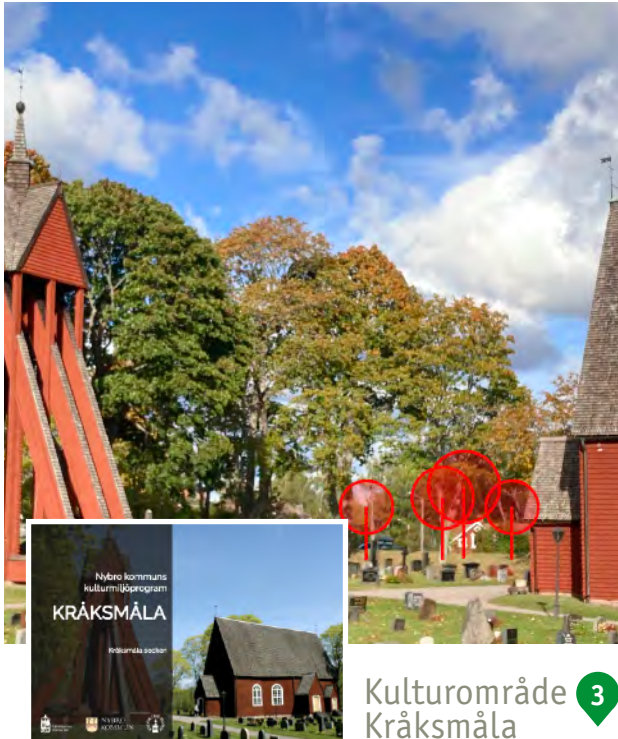

Kulturområde 2
Lindshult

"Den vattendrivna cirkelsågen är en av de äldsta och bäst bevarade i sitt slag i Kalmar län. Detta ger sågen ett högt kulturhistoriskt värde... Den ska betraktas som särskilt värdefull"

"Vid eventuell planläggning och lovgivning ska bebyggelsens kulturhistoriska värden bevakas. Det finns stora möjligheter att bygga nytt och bygga till, men det bör göras med hänsyn till landskap och den traditionella bebyggelsens karaktär." [8]

Skulle Lindshults historiskt sågverk ändå passa som titelfoto till en ny upplaga av kulturmiljöbeskrivningen? Turbinerna som Eolus planerar ligger två kilometer bort, men kommer att förändra upplevelsen av kulturmiljön i grunden.

Kulturområde
Kråksmåla 3

"Kråksmåla sockencentrum är utpekade som ett av kommunens fyra områden av riksintresse för kulturmiljövården enligt Miljöbalkens 3 kap. Kyrkan, kyrkotomten och begravningsplatsen är skyddade enligt Kulturmiljölagens 4 kap." [9]

Även om kyrkogården ligger längst bort i byn, drygt tre kilometer från närmaste vindkraftverk, kommer du ändå att uppleva närvaron av de roterande jätteturbinerna här. På vägen som slingrar sig in i byn härifrån tornar turbinerna upp sig över de byggnader som är utpekade att betrakta som särskilt värdefulla. Flera intressanta gamla träd noteras i kommunens trädinventering. En mäktig alm fick fällas i fjol, det visuella skyddet håller på att tyna.

Positiv
byutveckling

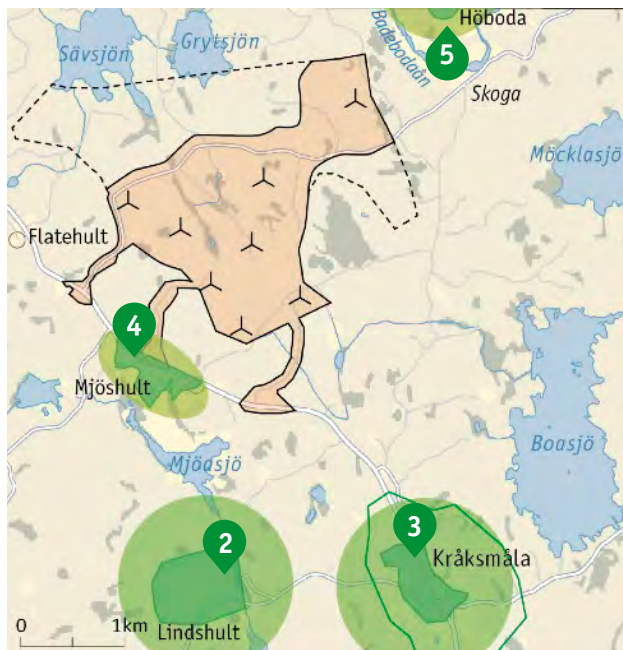
I lantlig
kulturmiljö

"Den lilla lantliga kyrkbyns karaktär påverkas stort av rivning och ombyggnader. Renovering och ombyggnation ska se varsamt. Kommunen bör tillhandahålla kunskap om hur Kråksmålas identitet och attraktivitet kan förstärkas." [9]

Flera hus restaurerades under de senaste åren, bland annat det kulturhistoriskt värdefulla gästgiveriet. Besökarna i Kråksmåla hälsades av kor på verandan till en pittoresk, förfallen mangårdsbyggnad vid infarten till byn. Efter 60 år har den nu varsamt renoverats och visar hur Kråksmålas identitet och attraktivitet kan förstärkas. Fastighetsägarna måste nu oroa sig för att det värde de har skapat ska hotas av de nya vindkraftsgrannarna. [10]

"Det öppna landskapet ramar in samhället, och bör i första hand bevaras genom bete och brukande av markerna." [9]

Kråksmåla är ett tydligt sockencentrum och en jordbruksbyn med lantlig prägel. Odlingslandskapet kring Kråksmåla är värderat som klass 2 i bevarandeprogrammet. Bebyggelsen som ligger utmed den gamla, landsvägen, förstärker upplevelsen av äldre vägmiljö, och bidrar i hög grad till kyrkbyns karaktär, och har därför ett högt kulturhistoriskt värde. I motsats till Eolus visade våra 3D-modell att deras vindkraftverken kommer att synas från Kråksmåla. Ett fotomontage i samrådsunderlag för Eurowinds projekt "Träthult" [11] bekräftade våra visualiseringar.

Odlingslandskap grannar till vindkraft

Förutom Lindshult och Kråksmåla finns det två andra värdefulla odlingsområden i omedelbar närhet av vindkraftsprojektet "Grindtorpet". Mjösjö klassas som klass 1 i Länsstyrelsen Kalmar läns bevarande-program "Odlingslandskapet i Kalmar län".

2. Lindshult (ca. 2 km) och
3. Kråksmåla (ca. 3 km)
4. Mjösjö (närmare än 1 km)
5. Höboda (ca. 1 km)

 Vindkraftsprojekt "Grindtorpet"

*Kulturlandskapet behöver
"levande inventarier",
människor som trivs på landet.*

Odlingsområde 4 Mjösjö

*"Liten ekhage med grov ek
samt flera intressanta hävdin-
dikatorer. Området betas av nöt.
Röjningsåtgärder krävs."* [12]

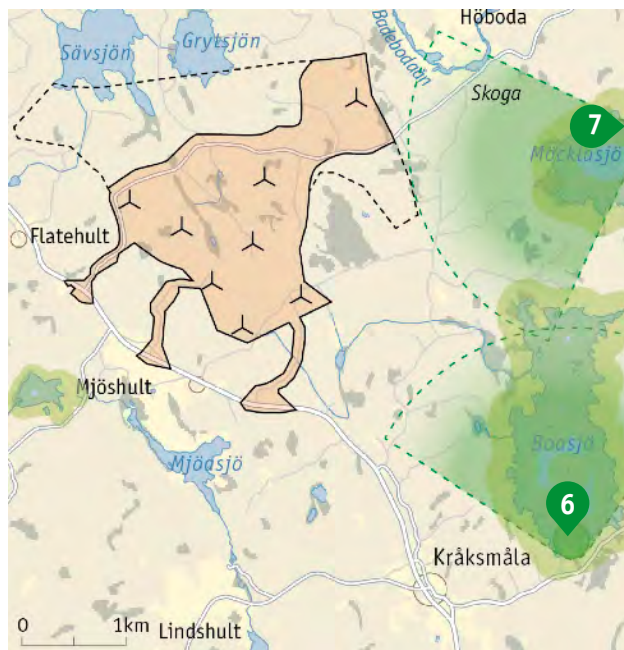
Det var 1995, då man uppmanade till arbetsinsatser för att underhålla ekhagen. Idag är betesmarken i utmärkt skick. De värdiga träden vårdas kärleksfullt och är hem åt hundratals fladdermöss, vilket också framgår av den inventering som Eolus beställt. Överlag har den biologiska mångfalden förbättrats här, vilket bland annat märks på förekomsten av ekoxar. Bortsett från att vindkraftverken säkert kommer att minska ägarens motivation att bevara sina natur-värden, skulle fladdermössen behöva lära sig att det är farligt att jaga i den närliggande skogen.

Odlingsområde Höboda 5

"Höboda gård har anor från sent 1600-tal då de första bönderna började bryta upp sten, svedjade skogen och anlade de första åkrarna på den karga marken. I dag är gården under rekonstruktion efter mer än 60 års "örnrosasömn". På gården finns en Highland cattle-besättning med bästa hälsostatus som är ekologiskt uppfödda." [13]

Trots att huvudbyggnaden brann ner för några år sedan är gårdens ägare inte avskräckt från att fortsätta. Huset håller på att återuppbyggas och betesmarkerna fortsätter att odlas extensivt. Men framtiden verkar osäker in i minsta detalj: Hur kommer jag till brevlådan när det finns risk för iskast, kommer posten ens att gå genom vindparken?

Rekreation, friluftsliv, turismus.

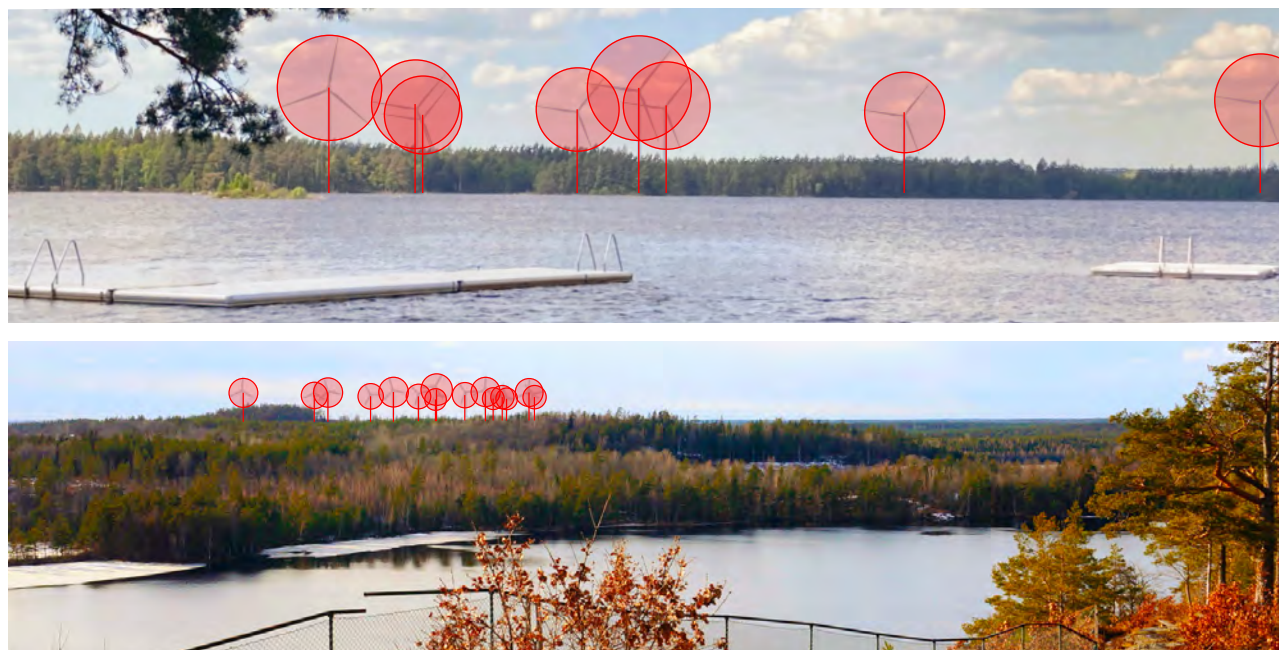
6. Boasjö badplats (3,5 km)

7. Aboda klint (7 km)

 Vindkraftsprojekt "Grindtorpet"

 Landskapsbildsskyddsområde

*Kulturlandskapet behöver
"levande inventarier",
människor som trivs på landet.*

Boasjö badplats 6
Aboda klint 7

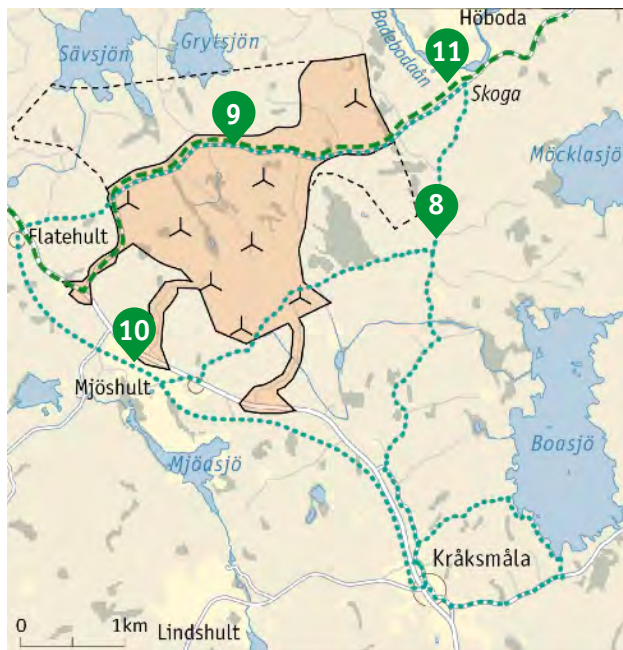
Landskapsbilden i Boasjö skyddades av den gamla naturvårdslagen, som då förväntade sig störningar i strandområdet ^[14]. Att höga vindkraftverk skulle torna upp sig över allt på flera kilometers avstånd var det ingen som trodde. Efter lagreformen har skyddet blivit ännu otydligare, eftersom landskapsskyddet numera måste klara sig utan tilläggsbegreppet "bild". Aboda Klint, en fin utsiktsplats och ett populärt utflyktsmål, ligger 7 kilometer från Grindtorpet och satsar just nu på renovering och utbyggnad ^[15]. Det är tveksamt om någon vill kliva upp den branta vägen till utsiktsterrassen för en sådan panoramautsikt. Framför allt är det dock andra exploatörer som planerar större och mer närliggande vindkraftsparker i spåren av "Fånga vinden i sydost". ^[15]

Omfattas inte panoramavyer av landskapsbildsskydd?

Landskapsbildsskydd är en äldre skyddsform (som bildades med stöd av 19 § naturvårdslagen) och ett begrepp som inte finns i miljöbalken. Det ersätts successivt med andra skyddsformer, men fram tills dess gäller bestämmelserna i landskapsskydds-områdena.

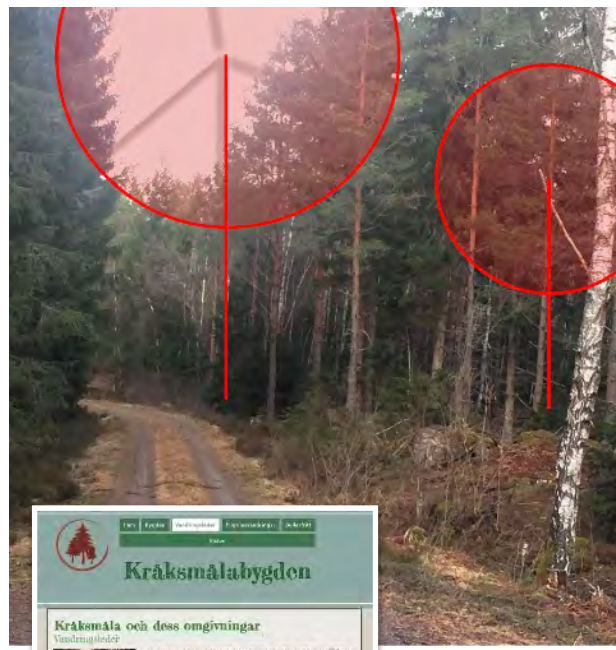
"Att väsentliga naturvärden kan fortleva och bestå i alla delar av landet är viktigt för att bevara den biologiska mångfalden, men också för landskapsbilden och för allas möjligheter till naturupplevelser och friluftsliv." ^[16]

Vandringsleden

- 8. Vandringsleden (0 till 3 km)
- 9. Högsby Cykelväg (genom vindpark)
- 10. Pilgrimsvandringar (genom vindpark)
- 11. Fladdermusexkursioner (0 till 1 km)

 Vindkraftsprojekt "Grindtorpet"

Vandringsleden

[17]

Aktivt E-Förslag 2022 "Utveckla Kråksmålaorten":
"Knyt samman den fantastiska kyrkan som lockar så många med kulturhistoriskt intresse med möjligheten att vandra i det unika kulturlandskapet. Kyrkan i Högsby/Fagerhult har redan börjat med en kortare pilgrimsvandring utmed den gamla banvallen från Grönskåra mot Kråksmåla. En tydligare och bättre vandringsled skulle kunna gå utmed banvallen, svänga av vid Flatehult upp mot Skoga glasbruksruin, som vore en fantastiskt rastplats, för att sedan fortsätta utmed den gamla Kråksmålavägen där en rad torplämnningar vittnar om den tid som flytt. Här finns det också möjlighet att knyta ihop en tänkt led med Högsbyleden som kommer norrifrån bara en bit från Skoga." [18]

Cykla i Högsby kommun

Därmed är vi åter i kulturmiljö nr 1, Skoga vid Badeboaån, som för övrigt också är en målpunkt på Högsbycykelvägens Etapp 2: Fagerhult - Björkshult - Aboda Klint [19]. I framtiden måste cykelturisterna välja om de vill cykla direkt under vindkraftparkens rotor eller ta de trafikerade vägarna H655 och 651.

Sökandet efter fladdermuspopulationer gav upphov till en spännande idé som skulle göra den föreslagna rastplatsen på vandringsleden i Skoga ännu mer intressant. Det visade sig att ett stort antal fladdermöss lever och jagar i det här området. Med våra ultraljudsmikrofoner skulle deras hemliga liv kunna avslöjas under nattliga promenader.

Referenser:

- [1] Länsstyrelserna, 2023
"Kulturmiljö är demokrati"
<https://www.lansstyrelsen.se/publikation?entry=59&context=54>
- Länsstyrelserna, 2024
"Kulturmiljö i beredskap"
<https://www.lansstyrelsen.se/publikation?entry=532&context=39>
- [2] Nybro kommun, 2022
"Nybro kommuns kulturmiljöprogram - Inledning"
<https://nybro.se/uppleva-gora/kultur/kulturmiljo/kulturmiljoprogram/>
- [3] Boverket - PBL Kunskapsbanken, 2024
"Kulturmiljön i miljömålen"
<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/kulturvarden/andra-Styrmedel-for-kulturvarden/kulturmiljon-i-miljomalen/>
- [4] Riksantikvarieämbetet, 2020
"Kulturmiljön i miljömålssystemet – Kulturmiljööversikt delrapport I."
<https://www.raa.se/app/uploads/2020/05/Kulturmiljon-i-miljomalssystemet-Webb-slutversion.pdf>
- Riksantikvarieämbetet, 2020
"Uppdrag att stödja tio myndigheters utarbetande av vägledande strategier för kulturmiljöfrågor"
https://www.raa.se/app/uploads/2020/01/Slutrapport-Uppdrag-att-stodja-tio-myndigheter-02653_2017.pdf
- Naturvårdsverket, 2019
"Regeringsuppdrag om att utarbeta vägledande strategier för kulturmiljöfrågor"
<https://www.raa.se/app/uploads/2022/04/skrivelse-ru-kulturmiljo-20191024-slutversion-1.pdf>
- Länsstyrelsen Kalmar län, 2021
"Plattform för utveckling av kulturarv i Kalmar län"
https://www.lansstyrelsen.se/publikation?entry=H_2021_1&context=36
- [5] Länsstyrelsen Kalmar län, 2022
"Planeringsunderlag för vindkraft" Websida/GIS-karta
<https://www.lansstyrelsen.se/kalmar/miljo-och-vatten/energi-och-klimatomställning/vindkraft.html>
- [6] Eolus Vind AB, 2022 skärmdump
"Synlighetskarta Grindtorpet" Tillfällig presentation
- [7] Nybro kommun, 2022
"Nybro kommuns kulturmiljöprogram - Skoga"
<https://nybro.se/uppleva-gora/kultur/kulturmiljo/kulturmiljoprogram/skoga-kraksmala-socken/>
- [8] Nybro kommun, 2022
"Nybro kommuns kulturmiljöprogram - Lindshult"
<https://nybro.se/uppleva-gora/kultur/kulturmiljo/kulturmiljoprogram/lindshult-kulturmiljoomrade/>
- Länsstyrelsen Kalmar län, 2017
"K0751-M001 Lindshult såg"
https://ext-dokument.lansstyrelsen.se/Kalmar/invava/Lindshults_sag.pdf
- [9] Nybro kommun, 2022
"Nybro kommuns kulturmiljöprogram - Kråksmåla"
<https://nybro.se/uppleva-gora/kultur/kulturmiljo/kulturmiljoprogram/kraksmala-kulturmiljoomrade/>
- Länsstyrelsen Kalmar län, 2015
"Underlag till riksintressen för kulturmiljövården"
https://www.lansstyrelsen.se/download/18.746760b71768421ad55163d2/1611130128678/Riksintresse_kultur_Nybro_TGA.pdf
- [10] 125:an Nr. 2 2024, Kjell Kristiansson
"Snart dags att flytta in i före detta ödehuset i Kråksmåla", Foto Thomas Jeansson 2024
125:an Nr. 3 2024, Loe Önnared
"Tillväxtboom i Kråksmåla hotas av vindkraftsatsning"
- [11] Eurowind Energy, 2023
"Bilaga 1 - Träthult - Fotomontage Vindpark Träthult och Grindtorpet, Fotopunkt 21, Kråksmåla"
<https://eurowindenergy.com/media/q3whx133/bilaga-1-fotomontage-trathult-pdf-2.pdf>
- [12] Länsstyrelsen Kalar län, 1995
"Odlingsskapskapet i Kalmar län - Bevarandeprogram - Nybro Kommun"
- https://www.lansstyrelsen.se/publikation?entry=1995_11&context=36
- [13] Höboda Gård och Konsult, 2024
"På Höboda laddar man batterierna..."
http://hoboda.dinstudio.se/text1_23.html
- [14] Länsstyrelsen Kalmar län, 2023
"Landskapsbildsskyddsområde"
GIS-skikt "LSTH Lsth.vardefull_landskapsbild_hela"
<https://ext-geodatakatalog.lansstyrelsen.se/GeodataKatalogen>
- [15] Aboda Klint Café, 2024
"Aboda Klint Café" Webbplats
<https://www.abodaklint.se/>
- Energikontor Sydost, 2022
"Fånga vinden i sydost"
<https://energikontorsyd.se/l/projekt/45491>
- [16] Naturvårdsverket, 2022
"Tematiska planeringsstöd – stöd för regionala analyser för vindkraft"
<https://www.naturvardsverket.se/contentassets/9e2f9d4b51e24d3fbc9b68d09bfb16e0/tematiska-planeringsstod-introduktion-20220401.pdf>
- [17] Boende i Kråksmålabygden, 2022
"Kråksmålabygden"
<https://www.kraksmala.se>
- [18] Nybro kommun, 2022
E-Förslag "Utveckla Kråksmålaorten"
<https://minasidor.nybro.se/forslag/show/20934>
- [19] Högsby Turistinformation, 2018
"Cykla i Högsby kommun"
<https://www.hogsby.se/content/download/15174/98968>

För ett naturligt klimatskydd och en stark natur.

Uwe Alfer, Kråksmåla 224 382 74 Alsterbro
info@kraksmaleriet.net
<https://www.kraksmala224.se>